

Национален институт на правосъдието
"Повишаване капацитета на съдебната система и обучение по Европейската
конвенция за защита правата на човека и основните свободи в Националния
институт на правосъдието"

Договор № 93-00-42/20.02.2013 НФМ 2009-2014

ДЕЛО SUTYAGIN срещу РУСИЯ, жалба № 30024/02

РЕШЕНИЕ на предишно първо отделение от 3 май 2011 г.

Член 6 § 1 - независим и безпристрастен съд - нарушение

Замяната на член на състава на съда в хода на разглеждане на делото, която е станала без ясни причини, за които подсъдимият да е бил уведомен, и без процесуални гаранции, поражда основателно съмнение в независимостта и безпристрастността на съда.

На 29 октомври 1999 г. е образувано наказателно производство срещу жалбоподателя по подозрение в държавна измяна, изразяваща се в шпионаж, наказуема съгласно чл. 275 от Наказателния кодекс.

Същия ден разследващият орган връчва заповед за задържане, в която се твърди, че жалбоподателят е събирал, систематизирал и обобщавал информация от военно-техническо естество, след което я е предавал срещу заплащане на представители на чуждестранна организация,

На 27 декември 2001 г. съдът изслушва заключителната реч на защитата. Жалбоподателят заявява, че е събирал информация за Alternative Futures като е използвал открити източници и отрича обвиненията срещу него.

Същия ден, след разисквания, Областен съд Калуга връща делото за допълнително разследване.

На 29 юли 2002 г. жалбоподателят е обвинен повторно по пет точки за измяна чрез шпионаж, съгласно чл. 275 от Наказателния кодекс. Обвинен е в събиране на информация по пет теми, съставляващи държавна тайна, от различни източници, включително секретни източници, възползвайки се от възможностите на своята работа в Института за САЩ и Канада, и в предаване на тази информация, пет пъти в периода 1998–1999 г., на представители на чужда държава с цел да се навреди на националната сигурност на Русия. Обвиненията по останалите точки са оттеглени.

През август 2003 г. жалбоподателят внася искане делото му да бъде разглеждано с участието на съдебни заседатели. Делото е прехвърлено за разглеждане на Московски градски съд.

На 23 септември 2003 г. председателят на Московски градски съд разпределя делото на съдия Sh., който провежда предварително заседание на 25 септември и насрочва заседание за разглеждане на делото по същество с участието на съдебни заседатели на 3 ноември 2003 г.

На 26 ноември 2003 г., както узнава по-късно защитата от материалите по делото, председателят на Московски градски съд разпределя делото на съдия К. Материалите по делото съдържат следната резолюция на председателя: „До М.А. К., [м]оля [Ви] да поемете гледането на делото“.

На 16 февруари 2004 г. защитата е уведомена, че заседанието ще се състои на 15 март 2004 г. и че делото е разпределено на съдия К. Защитата внася няколко искания за информация за причините и мотивите за замяната на председателя на състава, включително искане от 15 март 2004 г., адресирано до председателя на Московски градски съд. Всички те остават без отговор.

Новият председател на състава, съдия К., провежда заседание на 15 март 2004 г., на което се избират нови съдебни заседатели измежду тридесет и един кандидати за съдебни заседатели.

Искането на защитата делото да бъде разгледано от първоначалния състав на съдебните заседатели, който според нея е отстранен незаконосъобразно, е отхвърлено. Отхвърлено е и искане за отвод на председателя на състава, който, според защитата, води процеса по начин, благоприятен за обвинението.

Жалбоподателят обжалва присъдата. По-специално той твърди, че замяната на съдия Sh. и на първоначалния съдебен чрез назначаването по делото на съдия К. е незаконосъобразно.

На 17 август 2004 г. Върховният съд постановява окончателно решение по делото. С него се отхвърля жалбата и се потвърждава присъдата, като ясно се посочва, че не са допуснати нарушения на Наказателно-процесуалния кодекс на РФ от страна на съда - че принципът за неизменност на съдебния състав не е бил нарушен по делото.

ПРАВОТО

Жалбоподателят се позовава на член 6 § 1 от Конвенцията, като твърди, че съдебният състав, който разглежда неговото дело, не е „независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона“, предвид промяната в състава на съда чрез прехвърляне на делото от съдия Sh. на съдия К.,

1. Съдът припомня, че за да се установи дали един съд може да се смята за „независим“ по смисъла на член 6 § 1, следва да се имат предвид *inter alia* начинът на назначаване на членовете му и техния мандат, наличието на гаранции срещу оказването на външен натиск, както и въпросът дали органът изглежда независим.

2. Наличието на „независимост“ по смисъла на член 6 § 1 трябва да се преценява по субективен критерий, тоест въз основа на личното убеждение на конкретен съдия по конкретно дело, а също така и по обективен критерий, тоест като се прецени дали

съдията предоставя достатъчно гаранции, за да се изключи всяко основателно съмнение в това отношение.

3. По отношение на субективния критерий, жалбоподателят не твърди, що се отнася до замяната на съдия Sh. със съдия К., че съдия К. действа предубедено. Във всеки случай, личната безпристрастност на един съдия трябва да се предполага до доказване на обратното, а в настоящия случай такова доказателство липсва. Остава да се приложи обективният критерий.

4. Според обективния критерий, трябва да се прецени дали, независимо от личното поведение на съдиите, съществуват обективно установими факти, които могат да породят съмнения за тяхната безпристрастност. Във връзка с това дори поведението може да бъде от значение. Залогът тук е доверието, което съдилищата в едно демократично общество трябва да вдъхват на обществото, и най-вече, доколкото се отнася до наказателните производства – на обвиняемите. Това предполага, че когато се преценява дали по конкретно дело е налице достатъчно обосновано предположение, че определен съдия е пристрастен, становището на обвиняемия е важно, но не е решаващо. Това, което е решаващо, е дали това предположение може да се приеме за обективно обосновано.

5. Тъй като изискването за независимост и обективната страна на изискването за безпристрастност са тясно свързани, те се преценяват заедно.

6. Съдът констатира, че през септември 2003 г. делото на жалбоподателя е възложено на съдия Sh. от Московски градски съд, който незабавно открива производството, сформира състава на съдебните заседатели и на 3 ноември 2003 г. започва разглеждането на делото. На 26 ноември 2003 г. председателят на Московски градски съд прехвърля делото на съдия К., който през февруари 2004 г. започва отново съдебното производство по делото, провежда избор на нов състав съдебни заседатели и през март 2004 г. процесът започва отначало. Защитата без успех иска отвод на съдия К. на няколко основания. Но тя не упражнява правото си да поиска отвод на целия състав на съдебните заседатели. Възражението срещу замяната на съдия Sh. е една от точките в жалбата срещу съдебното решение. Върховният съд постановява, *inter alia*, без допълнителни разяснения, че принципът за неизменност на съдебния състав, установен в чл. 242 от Наказателно-процесуалния кодекс, е спазен и потвърждава съдебното решение.

7. Съдът установява още, че защитата не получава никакво обяснение, въпреки нейните запитвания, за основанията и мотивите за замяната на съдия Sh. със съдия К. По този въпрос съдът не се произнася с решение.

8. Съдът повтаря отново, че задължение на националните съдилища е да водят съдебните производства така, че да гарантират добро правораздаване. Възлагането на едно дело на определен съдия или съд попада в обхвата на правото на свободна преценка на националните власти по тези въпроси. Съществуват множество фактори, като например налични ресурси, квалификация на съдиите, конфликт на интереси, достъпност на мястото за съдебни заседания за страните и др., които трябва да се вземат предвид при разпределянето на едно дело. Въпреки че Съдът не е компетентен да преценява дали са съществували валидни основания националните органи да (пре)разпределят едно дело на определен съдия или съд, той трябва да бъде убеден, че

подобно (пре)разпределяне не противоречи на член 6 § 1 и по-специално, на изискванията за независимост и безпристрастност

9. Възможно е чл. 242 да обхваща такива случаи като самоотвод на съдиите, отвеждане на съдия по искане на страните или външни фактори, които могат да възпрепятстват съдията да продължи участието си в процеса, например прекратяване на статута му на съдия. По делото на жалбоподателя обаче няма такива обстоятелства. Правителството заявява пред Съда, че мотивите за замяната на председателя на състава са участието на съдия Sh. в няколко други наказателни производства по сложни дела и неговия планиран годишен отпуск от 15 декември 2003 г. до 14 януари 2004 г. Съдът счита, че голямата натовареност и годишният отпуск, подобно на посочените от правителството, са присъщи на съдийската професия и не могат да служат като правдоподобно обяснение за „невъзможността“ на съдия Sh. „да продължи да участва“ в процеса. Ако намерението е било чрез прехвърлянето да се избегне забавяне на разглеждането на делото, то е трябвало да се вземат предвид насрещни доводи като необходимостта да се проведе избор на нов състав на съдебни заседатели и процесът да започне отначало. Освен това се оказва, че новият председател на състава не е в състояние да започне гледането на делото до март 2004 г. – три месеца и половина след назначаването му. Явно е, че тъй като съставът на съдебните заседатели вече е сформиран и процесът е започнал, посочените от правителството мотиви при тези обстоятелства не могат правдоподобно да обяснят, че необходимостта от смяна на целия състав на съда и започване на процеса отначало надделява над интереса на правосъдието от това разглеждането на делото да продължи от първоначалния съдебен състав. Във всеки случай, Съдът не е компетентен да установява обстоятелствата, които са наложили замяната на съдията. Защитата е трябвало да бъде уведомена за тях в производството пред националния съд. При все това, няма решение на съда, което да посочва основанията и мотивите за замяната и те остават неясни за защитата до края на процеса, въпреки запитванията от нейна страна. Следователно защитата не е разполагала с възможност да обжалва замяната на съдията.

10. С оглед на гореизложеното Съдът приема, че съмненията на жалбоподателя относно независимостта и безпристрастността на съда по неговото наказателно дело могат да се смятат за обективно обосновани от гледна точка на замяната на председателя на състава, която се извършва по неизяснени причини и без да са очертани никакви процесуални гаранции.

11 Следователно има нарушение на член 6 § 1 поради липсата на независимост и безпристрастност на съда съгласно обективния критерий.